

Rikosuhrimaksun määräämättä jättäminen

ASIAN VIREILLETULO

Valtioneuvoston oikeuskanslerista annetun lain 3 §:n 3 momentin mukaan oikeuskansleri tarkastaa rangaistustuomiot, joita koskevia ilmoituksia erikseen säädetyin tavoin lähetetään oikeuskanslerinvirastoon.

Mainitussa tarkastuksessa havaittiin, että Satakunnan kärjäoikeus oli 1.6.2017 asiassa dnro R 17/725 kirjallisessa menettelyssä antamassaan tuomiossa nro 17/122248 jättänyt tuomitsematta vastaajalle rikosuhrimaksun, vaikka vastaaja oli tuomittu rikoksesta, joista säädetty ankaran rangaistus oli vankeutta.

SELVITYS

Puheenjohtajana asiassa toimineen kärjätuomarin selvityksen mukaan rikosuhrimaksua ei määrätty, koska syyttäjä ei ollut sitä vaatinut, eikä sitä koskeva vaatimus ollut mennyt vastaajan tietoon.

Käräjätuomari viittaa lisäksi selvityksessään samanlaista asiaa käsitelleeseen, Lapin kärjäoikeutta koskeneeseen apulaisoikeuskanslerin päätökseen, jossa todettiin, että rikosuhrimaksu voidaan määrätä, vaikka sitä ei ole haastehakemuksessa vaadittu. Käräjätuomari toteaa, että mainittu Lapin kärjäoikeutta koskenut apulaisoikeuskanslerin päätös oli annettu nyt kyseessä olevan tuomion antamisen jälkeen 18.12.2017. Päätös ei siten ollut käräjätuomarin tiedossa hänen tuomiota antaessaan.

RATKAISU

Rikosuhrimaksusta annetun lain 2 §:n mukaan se, joka tuomitaan rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vankeutta, on velvollinen suorittamaan rikosuhrimaksun. Lain 3 §:n 1 momentin mukaan rikosuhrimaksu on 40 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enintään kuusi kuukautta, ja 2 momentin mukaan 80 euroa, jos rangaistus tuomitaan yhdestä tai useammasta rikoksesta, joista vähintään yhdestä säädetty ankarin rangaistus on vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta. Lain 4 §:n 1 momentin mukaan tuomioistuin määrää rikosuhrimaksun rangaistuksen tuomitessaan.

Kyseisessä tuomiossa vastaaja oli tuomittu rangaistukseen huumausainerikoksesta ja huumausaineen käyttörikoksesta. Rikoslain 50 luvun 1 §:n mukaan huumausainerikoksesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Saman luvun 2 a §:n mukaan huumausaineen käyttörikoksesta on säädetty rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kuusi kuukautta.

Rikosuhrimaksulain esitöiden (HE 293/2014 vp s. 20) mukaan samalla kertaa kahdesta tai useammasta rikoksesta rangaistukseen tuomitulle määrättäisiin vain yksi rikosuhrimaksu, eikä ratkaisuun sisältyvien rikosten lukumäärä vaikuttaisi maksun suuruuteen.

Arviointi ja toimenpiteet

Rikosuhrimaksusta annetun lain perustelujen mukaan maksu määrätään pääasian yhteydessä eikä määräämiseen liity harkintaa. Lakiin perustuva maksuvelvollisuus ja maksun suuruus ilmoitetaan viran puolesta kaikissa niissä tapauksissa, joita rikosuhrimaksu koskee (HE 293/2014 vp ja LaVM 32/2014 vp).

Tuomioistuimen on määrättävä rikosuhrimaksu viran puolesta, vaikka syyttäjä ei esittäisikään sitä koskevaa vaatimusta. Tulkinnanvaraisempi on sen sijaan kysymys siitä, voidaanko rikosuhrimaksu määrätä vastaajan poissaolosta huolimatta tai kirjallisessa menettelyssä, jos rikosuhrimaksua koskevaa vaatimusta ei ole ilmoitettu haastehakemuksessa.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettua lakia koskevassa hallituksen esityksessä (HE 82/1995 vp, s. 63-64) on käsitelty haastehakemuksessa ilmoitettavia tietoja. Perusteluissa erotellaan toisistaan vaatimukset, jotka on ilmoitettava haastehakemuksessa ja vaatimukset, jotka siinä voidaan ilmoittaa. Hallituksen esityksessä todetaan, että mainitun lain 5 luvun 3 § 1 mom. 5 kohdan mukaan haastehakemuksessa on ilmoitettava vaatimus ja lainkohdat, joihin vaatimus perustuu. Säännöksen nojalla virallisen syyttäjän tulisi haastehakemuksessa ilmoittaa vaatimuksensa vastaajan tuomitsemisesta rangaistukseen syytteessä mainitusta rikoksesta. Säännöksen nojalla virallinen syyttäjä voisi ilmoittaa myös sellaista seikkaa koskevan vaatimuksen, josta tuomioistuimen on tuomittava omasta aloitteestaan. Syyttäjä voisi siten esittää esimerkiksi menettämisseuraamusta tai ajokieltoon määräämistä koskevan vaatimuksen (HE 82/1995 vp s. 64). Rikosuhrimaksu voidaan rinnastaa mainitun kaltaisiin seuraamuksiin, joista tuomioistuimen on tuomittava omasta aloitteestaan.

Tuomioistuin määrää viime kädessä tekijälle rikosuhrimaksun omasta aloitteestaan automaattisena lisänä (PeVL 61/2014 vp), eikä maksun tai sen suuruuden määräämisessä käytetä harkintaa. Kuten yllä on todettu, hallituksen esityksen mukaan vaatimuksia, joihin rikosuhrimaksu rinnastuu, ei olisi välttämättä ilmoitettava haastehakemuksessa. Tämän perusteella tuomioistuimen on määrättävä rikosuhrimaksu, vaikka sitä ei olisi haastehakemuksessa erikseen vaadittu.

Todettakoon, että sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 8 §:n 5 momentin mukaan sakkovaatimuksen yhteydessä on ilmoitettava rikosuhrimaksun määrä. Vaatimus liittyy nähdäkseni siihen, että asian kyseisen lain mukaisessa menettelyssä käsittelyn edellytyksenä on lain epäillyn suostumusta koskevan 4 §:n 1 momentin mukaan muun muassa se, että rikkomuksesta epäilty hyväksyy siitä määrättävän seuraamuksen. Kyse on tällöin eri asiasta.

Käräjätuomari on menetellyt asiassa virheellisesti jättäessään määräämättä vastaajalle rikosuhrimaksun. Vastaaja oli tuomittu rangaistukseen rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus olisi ollut vankeutta enemmän kuin kuusi kuukautta. Vastaajan rikosuhrimaksun olisi tullut olla rikosuhrimaksusta annetun lain 3 §:n 2 momentissa säädetyn mukaisesti 80 euroa.

Asiaa koskeva oikeuskäytäntö on käräjätuomarin tuomiota antaessa ollut ilmeisesti jossain määrin tulkinnanvarainen ja asiaan liittyvä ylimmän laillisuusvalvojan ratkaisu, johon käräjätuo-

marikin selvityksessään viittaa ja sitä seurannut oikeuskäytäntö on muodostunut tuomion antamisen jälkeen. Tämän vuoksi asia ei anna minulle aihetta enempisiin toimenpiteisiin, kuin että pyydän saattamaan edellä esittämäni näkemykset puheenjohtajana asiassa toimineen käräjätuomarin tietoon.

Tämä asiakirja on allekirjoitettu sähköisesti.

Apulaisoikeuskansleri

Mikko Puumalainen

Vanhempi oikeuskanslerinsihteeri

Petri Rouhiainen